

Aan Minister van BZK
Van CZW

nota

TK-brief voorlichting RvS geschilbeslechting in het
verkiezingsproces

TER ONDERTEKENING

Nota actief openbaar
Ja

Onze referentie
2024-0000681474

Datum
11 augustus 2024

Opgesteld door

Samengewerkt met
D&B

Bijlage(n)
2

Aanleiding

Bij brief van 4 maart 2024 heeft uw ambtsvoorganger op de voet van artikel 21a van de Wet op de Raad van State aan de Afdeling advisering van de Raad van State gevraagd om voorlichting over de inrichting van het systeem inzake de beslechting van verkiezingsgeschillen. Op 15 juli 2024 heeft de Afdeling haar voorlichting gepubliceerd.

Geadviseerd besluit

Instemmen met verzending van de voorlichting aan de Tweede Kamer middels bijgaande brief.

Kern

- In het verzoek om voorlichting schrijft uw ambtsvoorganger aanleiding te zien het bestaande stelsel van beslechting van verkiezingsgeschillen anders in te richten, door beoordeling door een onafhankelijke instantie aan de hand van wettelijk vastgelegde kaders mogelijk te maken.
- De hoofdvraag die de Afdeling werd gesteld is "Op welke wijze kan het proces van geschilbeslechting in het Nederlandse verkiezingsproces zo worden aangepast dat de toegankelijkheid, onafhankelijkheid van onpartijdigheid verder worden versterkt, indachtig de eisen op grond van artikel 3 Eerste Protocol van het EVRM en daarmee samenhangend artikel 13 EVRM, waarbij tevens recht wordt gedaan aan de waarden die besloten liggen in ons huidige constitutionele bestel?"
- In haar voorlichting onderschrijft de Afdeling dit voornemen, gelet op de jurisprudentie van het EHRM inzake artikel 3 Eerste Protocol van het EVRM (recht op vrije, geheime verkiezingen) en daarmee samenhangend artikel 13 EVRM (recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel).
- Uit voornoemde jurisprudentie blijkt dat geschilbeslechting bij klachten over het verkiezingsproces moet voldoen aan een aantal minimumnormen:
 - Onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de instantie
 - Beoordelingsruimte: duidelijke criteria
 - Zorgvuldige procedure

Aan de hand van deze criteria komt de Afdeling tot de conclusie dat de toegankelijkheid, onafhankelijkheid en onpartijdigheid van het proces van geschilbeslechting in het Nederlandse verkiezingsproces versterkt moeten worden. De rol van de volksvertegenwoordiging in het beslechten van verkiezingsgeschillen moet met extra waarborgen worden aangevuld om

de onafhankelijkheid te versterken. Daarnaast moet volgens de Afdeling een onafhankelijke instantie een rol krijgen bij het beslechten van verkiezingsgeschillen, bij voorkeur de bestuursrechter.

- Hierna wordt onder 'toelichting' kort weergegeven hoe de Afdeling op de aan haar voorgelegde deelvragen heeft gereageerd.
- Met bijgaande conceptbrief biedt u de voorlichting aan de Tweede Kamer aan en kondigt u aan dat u ernaar streeft om begin 2025 namens het kabinet met een inhoudelijke reactie te komen.

Onze referentie
2024-0000681474
Datum
11 augustus 2024

Toelichting

Reactie Afdeling op deelvragen:

1. Welk moment in het verkiezingsproces zou het meest passend zijn om een beroeps- dan wel klachtmogelijkheid in te bouwen? Ligt het voor de hand om dit te laten plaatsvinden nadat de bestaande procedure is doorlopen of voorafgaand aan het geloofsbrievenonderzoek?

Tijdens het verloop van de verkiezingen is er gelegenheid om bezwaar te maken bij het stembureau. Het is van belang dat geschilbeslechting al zoveel mogelijk in deze fase plaatsvindt. Vervolgens kan binnen korte termijn nog bezwaar worden gemaakt bij de commissie voor de geloofsbrieven. Daarna zou er beroep mogelijk moeten zijn bij een onafhankelijke instantie, om de uitkomst van het geloofsbrievenonderzoek te toetsen voor wat betreft de stemming of de uitslagvaststelling. Dit is bij voorkeur de bestuursrechter, die binnen korte termijn tot een uitspraak moet komen.

2. Is het denkbaar dat de nieuwe leden onder voorbehoud worden toegelaten tot het vertegenwoordigend orgaan, in afwachting van de afronding van eventuele beroepsprocedures? En zo ja, wat betekent dit voor de bevoegdheden van de leden in deze periode? Of is het alternatief, dat de nieuwe leden pas worden toegelaten nadat alle procedures zijn afgerond, wenselijker? En zo ja, hoe verhoudt dit zich tot de (kabinets)formatie, die vaak direct na de verkiezingen start?

De Afdeling wijst er op dat het slecht denkbaar is dat leden onder voorbehoud worden toegelaten. Dit laat onwenselijke onzekerheid bestaan over het gezag en het functioneren van een volksvertegenwoordiger. Het verlengen van de zittingstermijn van de zittende volksvertegenwoordiging totdat uitspraak is gedaan op de ingestelde beroepen acht de Afdeling een betere oplossing. Bovenal is het van belang dat een ingesteld beroep er niet toe leidt dat de nieuwe volksvertegenwoordiging te lang moet wachten voordat deze aan de slag kan gaan. Het is daarom van groot belang dat de beroepsprocedure zo wordt ingericht dat deze niet langer duurt dan strikt noodzakelijk en een maximale duur kent.

3. Welke bestaande instantie is in potentie geschikt om te oordelen over geschillen, en voldoet aan de eisen die het EVRM stelt aan een onafhankelijke instantie?

De Afdeling onderschrijft de keuze van de regering om de afdoening van een geschil door het vertegenwoordigend orgaan vatbaar te maken voor beoordeling door een onafhankelijke instantie. Gelet op de aard van kiesgeschillen ligt beroep

bij de bestuursrechter het meest voor de hand. De Afdeling bestuursrechtspraak komt daarbij, als hoogste algemene bestuursrechter, en gelet ook op de wenselijkheid zoveel mogelijk aan te sluiten bij het bestaande stelsel het meest in aanmerking. Hiermee is de onafhankelijke geschilbeslechting geborgd. Evenals bij al bestaande beroepsmogelijkheden in kiesgeschillen past rechtspraak in één instantie, dus in eerste en enige aanleg, bij dit type geschillen.

Onze referentie
2024-0000681474
Datum
11 augustus 2024

4. Welke termijnen zouden geschikt zijn bij het behandelen van beroepen/klachten inzake geschillen, waarbij voldoende recht wordt gedaan aan de tijd die nodig is voor zorgvuldig onderzoek, maar er tegelijkertijd voldoende snel duidelijkheid is over de verkiezingsuitslag?

Gelet op de kenmerken van het verkiezingsproces en het daarin inherente belang van snelle duidelijkheid is het noodzakelijk te kiezen voor zeer korte beroepstermijnen. Daarbij kan worden aangesloten bij al in de Kieswet voorkomende regelingen, met zeer korte termijnen, van vier of zes dagen. Nadere doordenking vraagt de begrenzing van het potentiële aantal beroepszaken, zodat de beroepsmogelijkheid de voortgang van het verkiezingsproces niet onevenredig verstoort. Dat vraagt om principiële keuzes over de beroepsbevoegdheid en de regeling van de gevolgen van het beroep voor de toelating van parlementsleden. Het is uiteindelijk aan de grondwetgever en wetgever om deze keuzes te maken.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Motivering

In de openbaar gemaakte versie van deze nota zijn alle persoonsgegevens van ambtenaren geanonimiseerd.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Brief aan TK	
2	Voorlichting Raad van State	